
Anna Słowikowska

SPRAWOZDANIE Z MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI PRAWA KANONICZNEGO ORGANIZACJA I FUNKCJONOWANIE ADMINISTRACJI W KOŚCIELE

Toruń, 7-8 września 2010 roku

Kościół Katolicki stanowi instytucję Bosko-ludzką. Jest nie tylko wspólnotą duchową, ale także hierarchicznie ukonstytuowaną społecznością. Wyposażony jest we własną administrację odznaczającą się właściwymi sobie zadaniami i środkami działania, ma służyć budowaniu wspólnoty kościelnej i kierować jej rozwojem w duchu służby względem całej ludzkości.

Problematyka tej jednej z najmłodszych gałęzi prawa kanonicznego, jaką jest kościelne prawo administracyjne, była przedmiotem międzynarodowej konferencji naukowej pt. *Organizacja i funkcjonowanie administracji w Kościele*, która odbyła się w dniach 7-8 września 2010 r. w gmachu Wyższej Szkoły Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu. Jej organizatorami byli: Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Kuria Biskupia w Toruniu, Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL oraz Wydział Nauk Prawnych Towarzystwa Naukowego KUL.

Otwarcia konferencji dokonali: Jego Ekscelencja Biskup Toruński Andrzej Suski, pan Michał Zaleski, Prezydent Miasta Torunia oraz ks. prof. dr hab. Józef Krukowski, prezes SKP.

Gospodarz konferencji, bp Suski, powitał wszystkich zebranych gości, duchownych i świeckich, uczestników i prelegentów, w szczególności zaś Jego Eminencję kard. Zenona Grocholewskiego, Prefekta Kongregacji Edukacji Katolickiej, abpa Andrzeja Dziegę, Metropolite Szczecińsko-Kamieńskiego, przewodniczącego Rady Prawnej Konferencji Episkopatu Polski, ks. prof. J. Krukowskiego, pana Piotra Całbeckiego, Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego i pana

Prezydenta M. Zaleskiego. Podziękował ks. prof. J. Krukowskiemu za wybór Torunia na miejsce spotkania naukowego kanonistów. Powiedział, że „każda konferencja naukowa jest darem dla miejsca i społeczności, w której się odbywa”. Odnosząc się do tematyki konferencji oznajmił, że ma ona nie tylko znaczenie naukowo-teoretyczne, ale także w wysokim stopniu praktyczne, zarówno dla kanonistów, jak i odpowiedzialnych za administrację w Kościołach partykularnych, zwłaszcza biskupów nowych diecezji, w których administracja diecezjalna jest dopiero organizowana.

Pan M. Zaleski w swoim powitaniu nawiązał do jednego z doktorów prawa kanonicznego, do osoby Mikołaja Kopernika. Wyraził ufność, że ten Wielki Polak, który był nie tylko astronomem wszechczasów, ale również człowiekiem zasłużonym dla Kościoła, będzie sprzyjał podjętej w Toruniu naukowej refleksji o organizacji i funkcjonowaniu administracji w Kościele w naszych czasach.

Ks. prof. J. Krukowski w pierwszej kolejności podziękował gospodarzom konferencji: bp. A. Suskiemu oraz OO. Redemptorystom: o. Tadeuszowi Rydzikowi, dyrektorowi Radia Maryja, założycielowi Telewizji „TRWAM” oraz WSKSiM, a także o. dr. Krzysztofowi Bielińskiemu, Rektorowi WSKSiM. Następnie przywitał licznie zgromadzonych gości. Profesor wskazał na cel konferencji, którym jest przygotowanie kanonistów w Polsce do uczestnictwa w Międzynarodowym Kongresie Prawa Kanonicznego zaplanowanego na wrzesień 2011 r., dotyczącego współczesnych problemów kościelnego prawa administracyjnego.

Na wniosek Zarządu SKP Walne Zebranie, przez aklamację, nadało bp. A. Suskiemu tytuł członka honorowego SKP.

Następnie ks. dr hab. Mirosław Sitarz, prof. KUL, członek Zarządu SKP odczytał listy gratulacyjne i życzenia z okazji konferencji, nadesłane od: Ojca Świętego Benedykta XVI; ks. kard. Tarcisio Bertone, Sekretarza Stanu Stolicy Apostolskiej; abp. Józefa Kowalczyka, Metropolity Gnieźnieńskiego, Prymasa Polski; Andrzeja Dziubę, Biskupa Łowickiego; Stanisława Napierałę, Biskupa Kaliskiego; Wiktora Skworca, Biskupa Tarnowskiego; Stanisława Stefanka, Biskupa Łomżyńskiego.

W programie konferencji przewidziane zostały trzy sesje, dwie pierwszego dnia oraz jedna drugiego. Pierwszej, w której zaplanowano trzy referaty, przewodniczył abp A. Dzięga.

Referat zatytułowany *Kompetencje Kongregacji do spraw Edukacji Katolickiej* wygłosił ks. kard. Z. Grocholewski. Przedstawił w nim trzy zasadnicze kompetencje, jakimi zajmuje się kierowana przez niego Kongregacja. Należą do nich wszelkie sprawy związane z: seminariami, szkołami oraz uniwersytetami. Kardynał wskazał na współpracę Kongregacji z innymi dykasteriami, z konferencjami biskupów oraz ukazał walor wizyt *ad limina apostolorum*. Podkreślił rangę współpracy z nuncjaturami apostolskimi, które zobowiązane są informować Kongregację o zmianie ustawodawstwa cywilnego w danym kraju, dotyczącego nauczania.

Drugi referat pt. *Podstawy teoretyczno-prawne i teologiczne kościelnego prawa administracyjnego* wygłosił prof. Krukowski. W wystąpieniu zaznaczył, że proces konstruowania kościelnego prawa administracyjnego jest złożony, ponieważ należy w nim dokonać recepcji niektórych pojęć i zasad z prawa administracyjnego współczesnych państw oraz uwzględnić zasady teologiczne określające oryginalną strukturę Kościoła i jego misję w świecie. Prelegent zdefiniował pojęcia: administracja oraz prawo administracyjne, które ukazał jako dział i naukę prawa. W odniesieniu do teologicznych podstaw prawa administracyjnego Profesor stwierdził, że uwzględniana jest konstytucja materialna Kościoła, która nadana Mu została przez Założyciela – Jezusa Chrystusa, ale wciąż jest na nowo odczytywana i głoszona przez Urząd Nauczycielski Kościoła. Mimo podejmowanych prób Kościół nie posiada dotąd konstytucji formalnej.

W trzecim w wygłoszonych w tej sesji wykładów pt. *Zasada jedności władzy w Kościele a podział jej funkcji na ustawodawczą: wykonawczą i sądowniczą*, ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski wyjaśnił, że władza ustanowiona w Kościele obejmuje władzę święceń oraz władzę rządzenia. Władza rządzenia przejawia się w potrójnej formie, jako władza: ustawodawcza, wykonawcza i sądowa. Zaznaczył przy tym, że taki podział nie narusza zasady jedności władzy w Kościele. Ponadto są w nim różne funkcje. Kościół sprawuje potrójną posługę, czyli zadanie nauczania, uświęcania i rządzenia. Uzasadniając podział władzy prof. Góralski ukazał jego cel, zgodnie z którym

ma on służyć lepszemu funkcjonowaniu władzy, w tym również zabezpieczeniu praworządności.

Drugiej sesji przewodniczył dr Krzysztof Nitkiewicz, Biskup Sandomierski. W niej również zaprezentowane zostały trzy prelekcje.

Pierwszą zatytułowaną *Zasada legalności w sprawowaniu władzy administracyjnej w Kościele* przedstawił ks. M. Sitarz. Stwierdził, że zasada legalności stanowi jedną z naczelných metod, jaką prawodawca poleca stosować w sprawowaniu władzy oraz jeden z przejawów nowej świadomości prawnej w Kościele ukształtowanej eklezjologią Soboru Watykańskiego II. Na szczególną uwagę zasługuje zaproponowane przez niego określenie zasady legalności, zgodnie z którym „jest to ochrona i obrona prawna praw przysługujących jednostce administrującej i administrowanej zawartych w źródłach prawa kanonicznego, która jest podporządkowana sprawiedliwości, dobru wspólnemu i celowi Kościoła”.

Kolejny referat pt. *Zasada dyskrecjonalności w sprawowaniu władzy administracyjnej w Kościele*, ks. prof. dr hab. Wiesław Wenz rozpoczął od etymologicznego wyjaśnienia znaczenia dyskrecjonalności. Następnie wskazał trzy zasadnicze elementy charakterystyczne dla łacińskiego i polskiego pojęcia rozeznania oceniającego: 1) poznanie intelektualne; 2) ocena krytyczna; 3) decyzja woli determinującej wolny i odpowiedzialny wybór. Wyjaśnił, że w nauce prawa przez dyskrecjonalność rozumie się pewien zakres dowolności, swobody w przeprowadzanej ocenie, uznaniu, decyzji jaką prawodawca i promulgowane przez niego normy prawne pozostawiają samym organom władzy. Ponadto zasada dyskrecjonalności umożliwia zapewnienie i zagwarantowanie wiernym pełniejszej ochrony podstawowych praw podmiotowych w takim zakresie, by nie mogło zdarzyć się arbitralne użycie i wykorzystanie władzy.

Ostatnim zaplanowanym w tym dniu wystąpieniem był referat bp. dr. Artura Mizińskiego pt. *Pojęcie kościelnego aktu administracyjnego*. Prelegent zaznaczył, że w doktrynie prawa kanonicznego jest kilka definicji kościelnego aktu administracyjnego, które się nie wykluczają, ale wzajemnie uzupełniają. Następnie szczegółowo przeanalizował wszystkie elementy składające się na jego pojęcie. Wyja-

śnił również, że jest to akt pozasądowy i regulujący stosunki prawne niesporne. Zaznaczył, że akt administracyjny, będący aktem władzy rządzenia, ma zasadniczą moc i skuteczność na forum zewnętrznym, czyli na płaszczyźnie, na której dokonuje się działalność społeczna wiernych.

Pierwszy dzień obrad uwieńczyła Msza święta koncelebrowana w Bazylice Katedralnej pod przewodnictwem kard. Z. Grocholewskiego.

Drugiego dnia sesji przewodniczył bp Antoni Dziemianko, Sekretarz Generalny Konferencji Biskupów Katolickich Białorusi.

Pierwszy referat pt. *Kompetencje administracyjne w Kościele na mocy zwyczajnej władzy własnej i władzy zastępczej* wygłosił ks. dr hab. Józef Wroceński, prof. UKSW, Dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW. Autor podał kryterium rozróżnienia między władzą zwyczajną własną a zastępczą. Określone jest one przez charakter urzędu, jaki dany podmiot otrzymuje. Kompetencje administracyjne dotyczą zakresu władzy wykonawczej, który z kolei odnosi się do relacji podmiot władzy – podwładny. W prawie kanonicznym określone to zostało przy pomocy kryterium: ogólnego, terytorialnego i personalnego. Następnie prelegent wymienił i scharakteryzował podmioty władzy własnej i zastępczej w Kościele powszechnym oraz w Kościele partykularnym. Omówił również relację, jaka zachodzi między zwyczajną władzą zastępczą a zwyczajną władzą własną, stwierdzając, że prawodawca podkreśla zasadę, iż władzę zastępczą należy sprawować w harmonii z podmiotem zastępowanym.

Wystąpienie pt. *Zasady ogólnej procedury administracyjnej w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.* przedstawił ks. prof. dr hab. Grzegorz Leszczyński. Omówił formy postępowania administracyjnego, do których należą: rekurs hierarchiczny oraz postępowanie sędowoadministracyjne. Wskazał, że działalność kościelnej władzy administracyjnej winno charakteryzować: legalność, roztropność i właściwy umiar w kontekście troski o dobro Kościoła i zbawienie dusz. Profesor podkreślił, że podstawową zasadą rozwiązywania konfliktów jest unikanie wszelkich sporów administracyjnych. Dlatego w prawie poleca się korzystać z mediatorów, bądź powołać odpowiednią radę czy urząd pojednawczy.

Ks. dr Tomasz Biało-brzeski w referacie pt. *Wady kościelnych aktów administracyjnych* w pierwszej kolejności wyjaśnił, czym jest ważność aktu administracyjnego, którą określił jako cechę prawną, zależącą od tego, czy konkretny akt posiada istotne elementy i czy jest zgodny z określającymi go normami prawnymi. Następnie wymienił i szczegółowo scharakteryzował wady aktów administracyjnych, wskazując przy tym na przyczyny ich niezgodności z obowiązującym prawem. Tłumaczył także, że wadliwość może odnosić się zarówno do zagadnień merytorycznych, jak i niegodziwości aktów administracyjnych.

W referacie pt. *Kontrola kościelnych aktów administracyjnych pod względem legalności i poprawności merytorycznej* ks. dr Wiesław Kraiński wskazał prawny sposób zapobiegania przed nieprawidłowym funkcjonowaniem organów kościelnej władzy administracyjnej, jakim jest istnienie odpowiedniego systemu kontroli. Wyjaśnił, że racją uzasadniającą jego istnienie jest zabezpieczenie administracji kościelnej przed negatywnymi zjawiskami wynikającymi z błędów ludzkiego działania. Podał pojęcie kontroli oraz określił, w jaki sposób się ona dokonuje, czyli z urzędu oraz przez rekurs. Scharakteryzował także szczególną rolę Papieskiej Rady Tekstów Prawnych w procesie kontroli aktów administracyjnych oraz znaczenie kontroli dokonywanej przez II Sekcję Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej.

Ostatnim podczas konferencji referatem, było wystąpienie ks. dr. hab. Piotra Majera pt. *Odpowiedzialności za szkody wynikłe z nielegalnych aktów administracyjnych*. Scharakteryzował, czym jest odpowiedzialność prawna, którą określił jako zasadę ponoszenia przez podmiot przewidzianych prawem ujemnych konsekwencji za zdarzenia lub stany rzeczy podlegające ujemnej kwalifikacji normatywnej i przypisywane prawnie określönemu podmiotowi w danym porządku prawnym. Następnie wymienił katalog podmiotów odpowiedzialnych za szkody wynikłe z nielegalnego aktu administracyjnego.

Po zakończeniu każdej z sesji konferencji miały miejsce bardzo ubogacające dyskusje z udziałem prelegentów oraz uczestników z Polski i z zagranicy, których moderatorami byli poszczególni przewodniczący sesji.

Formalnego zamknięcia konferencji dokonał prezes SKP – J. Krukowski. Organizatorom podziękował za trud i wysiłek włożony w przygotowanie tego wydarzenia, natomiast ponad dwustu uczestnikom za obecność i aktywny udział. Zapewnił, że zostaną opublikowane materiały pokonferencyjne.